

ները և վերջապէս մեր հայրերը. պարզ բան է որ ոչ ուրեմն այդ ֆրազներն են, որ զարարացու ասածի պէս բնական ընդ ա թողալ։ Բայց թէ անցնալ սերունդի համար է խոսում, կարծում եմ որ մեռելներին հարկաւոր էր հանգիստ թողնելը. նրանք որ պատկեր են մատաղ աշխիւներին վրա, այդ արեւ են ոչ թէ իրանց անասնական կրքը յագեցնելու համար, այլ մատաղ աշխիւներին պարսկներէից ազատելու նպատակով. ուրեմն Աստուած մեռելներին հանգստութիւն տալ, իսկ առողջներին խոհեմութիւն ու բարի սիրտ։

Ալեքսանդր Մէլիք-Փաշայանց

ՆՅՐՔԻՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

Պ ԲԻՐԵՃՆԱՆԻ ՓՈՏՈՑՐԱՓԻԿԱՆ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆԵՐԻՅ ԵՐԱՅ ԳՐԱՅԵԱԿ ԱՆԻ ԽԱՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆՋ Ա. ԱՐԱՏԱՄ ԱՄԻՐԽԱՆԻԱՆԿՑ։

«Одесский Листокъ» լրագրում կարդում ենք, որ Օդէսայի օպերայի անտրուպիկոս պ. Պաւլ, որ ռուսաց օպերայի պատմութիւն էր և թիֆլիսում, երկու պատմութիւն ունեւորել երգիչներին խմբի հետ, թողնել թատրոնական գործը և հեռացաւ։ Այժմ Օդէսայի օպերայի երգիչները և երգչուհիները կազմեցին իրանց մէջ մի ընկերակցութիւն և իրանք իրանց կառավարելով, շարունակում են ներկայացումները։

ՄՕՍԿՎԱՅԻՆ մեզ գրում են որ վերջին ժամանակները լազարեան ճեմարանում բաւական ուշադրութիւն են դարձնում հայոց լեզուի և հայոց պատմութեան վրա, բայց ամբողջ որ միանգամայն մոռացութեան է տուած Հայաստանի աշխարհագրութեան պէս մի ծանրակշիւ առարկայ, որ մինչև անգամ միջնակարգ և ծխական դպրոցներում աւանդուած է այժմ։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՐԴԻՆԻՑ մեզ գրում են, Ալյուսեղ մօտ 150 հայ ուսանողներ կան այլ և այլ բարձրագոյն դպրոցներում, բայց նրանցից գրեթէ ոչ մէկը չէ աշխատում քաղաքային անկէ ռուս լրագրողներին համար հայոց թէ թիֆլիսի և թէ Կ. Պօլսի լրագրողներին։

Մեզ գրում են ՆՈՒԻԹԻՑ Նեոնեալը։ «Ալյուսեղ Գրիգոր Նաւասարդեանց անունով մի սեղան մի նոր նմարով գործանալի արագութեամբ և աջողութեամբ բնական է կոչուած և միանգամայն փշրված ոսկորները վրա եղանակ էր. Հայրապետը նոյնպէս յայտնի է այդ արհեստի մէջ։»

Ընթերցողը յիշում է որ շատ ժամանակ չէ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը հրաժարեցից Վանդ Բանաստեղծի խորհրդի դպրոցի գանձապետի պաշտօնից, իսկ այժմ լսում ենք

սկսեցի շտապով պատել ննջարանը, սեղանատուներ, խոհանոցը, բաղնիքը և փոքրիկ արհեստարանը։ Տէր Աստուած, ինչքան և ինչքան միայն չէ կարող արտադրել հայ ազգի անտարբերութիւնը. բաղնիքը ամբողջ ամբիւն է, որ չէ վառվում մի քանի խոխո փայտի պակասութեամբ. ննջարանի պատը փշրվում մի գիշեր ժամանակ թողել է ինքե՛նք որոնք անպատկար ու յուսահատ. արհեստարանը նոյնպէս, խոհանոցի մէջ, ուր հերթով երկու որդի այդ օրը կերակուր էին պատրաստում, տեսայ մի երկու այլ փոքրիկներ, որոնք մի անկիւնում նստած սիսեւ էին խոսակուծ։—«Այս ուստիւ համար է, հարցրի սխալմամբ։—«Հապա՛ հարցրեց տնուր հայնացքով փոքրիկ մանուկը։ Մտաւին անցնելով թէ գուցէ տան հայնաթում հաւեր ունենան պահելու, որոնց հարկաւոր է կերակրել, առաջին եղած կեղտոտ և չոր աւազ դառած ու փշրված հոնդերը նոյն համար կարծեցի։

Էլ ուշքս բոլորովին կորցրած իջայ մեծ սենեակը, որի մէջ մնացած որբերը ժողոված, մայրապետը երգել էր տալիս օտար հիւրի ուշադրութիւնը գրաւելու համար։ Այս տեսարանը աւելի ծանր կերպով եւ ազդեց վրա, երբ թշուառ երեխայը այն օրը գրեթէ ուստիւ կերակուր չուէին, բայց մի բարի օտարի չուրջը բոլորովին Գամառ-Քաթիպայի և Նալբանդեանցի հայրենասիրական երգերն էին երգում ու դորանով թնթիկանում իրանց վշտակոծ սիրտը։ Երգերը չափից զուրս ոգևորված էին երգում յուշարկաւորելով մի փոքրիկ հին դաշնակի ձայնով, որի վրա ածում էր որբերից մինը։—«Մայրապետ, ո՞վ է տուել ձեզ այս դաշնակը, երևում է, որ նա ընծայ է և ո՞վ է երգեցողութեան ուսուցիչը։—«Գաշնակը ընծայել է պ. Նեոնեալը, իսկ երգեցողութեան վարժապետը պատրիարքի եղբայրն է, որը տասը տարի է,

որ հոգաբարձութիւնը դարձեալ նոյն մարդուն է ուղարկում Բոնիսի ուխտատեղիի արդիւններին վերանայելու համար։

«Московск. Телеграфъ» լրագիրը լսել է, որ Ռուսաստանը 300 միլիոն ռուբլ արտադրական ծախսերի փոխարէն, որ պէտք է տանայ թիւրքայից, պատրաստ է ընդունել հողային վարձատրութիւն, Ռուս լրագիրը լսել է որ այդ հարցի վրա բանակցելու համար է որ պ. Թեօփոնը գնացել է Կ. Պօլս։

Կովկասում ձմեռը միշտ սկսվում է զեկանման կամ յունկար ամառի, այն ինչ այս տարի զեկանկանման ամառը չէր վերջացած, փոքր ինչ ձիւն էր եկել թիֆլիսում. իսկ տարբեր գլխաւոր շրջափայլ վրա, ինչպէս երևում է, այնքան ձիւն է եկել, որ հոկտեմբերի 29-ին Ռուսաստանի փոստը չէր կարողացաւ անցնել տարերով և մեք այդ օրը զրկվեցանք Ռուսաստանի լրագրողներից։

Հնորակալութեամբ ստացանք Կ. Պօլսից պ. զոհուր փնտրման համար նրա ֆրանսերէն բրոշուր «Les eaux du lac de Derkos» վերնագրով, որի մէջ խօսվում է Կ. Պօլսի մէջ ջրի պակասութեան և թիւրքաց մայրաքաղաքի մէջ խրմելու համար ջուրը անցկացնելու անհրաժեշտութեան մասին։ Կրթչի մէջ յիշված է Կ. Պօլսի կայսերական բժշկական ընկերութեան հայնացքը և վերջը մայրաքաղաքից ոչ հեռու գտնված Գերկոս անունով լճակի ջրի յատկութեան մասին։

Ֆրանսիական խումբը պ. Բիւրայի առաջնորդութեամբ, նորից սկսում է թատրոնական ներկայացումներ տալ Արթուրու թատրոնում։ Առաջին ներկայացումն լինելու է այսօր, յարաթ օր, 31 հոկտեմբերի. կը խաղան մի քանի ֆրանսիական օպերետներ։ Օրկեստրը կառավարող պ. Վեկեր-Նէնկ։

Հինգշաբթի, հոկտեմբերի 29-ին հայ դերասնական մշակական խումբը ներկայացրեց «Տիկին Կաթիլիկը», դրամա 4 արարուածով Լ.Միլ Օմէլի, թարգ. Ա. Յովհաննիսեանի. Այդ ներկայացումը առաջին անգամ մասնակցեց պ. Օրդուրացեան, մի տեղացի երիտասարդ, որ շատ աջող կերպով կատարեց իր դերը։ Թեպէս պ. Օրդուրացեանի դերը (Բայնոզ) զերեւտի համար անյարմար դեր էր, բայց և այնպէս պ. Օրդուրացեան իր խելացի խաղով ապացուցեց, որ նա կարող է առաջնակարգ դերք ընել միայն մեր, այլ և աւելի կատարելագործված բնով վրա։

Երէկ ուղարկեցինք Վիեննայի Էթերնալ Պրիւսի լրագրին 500 ռուբլ. Ուրեմն յիշեալ լրագրի բաժանորդական 1148 ռ. 55 կօպ. գումարից մնում է այժմ մեզ մօտ 648 ռ. 53 կօպկ։

որ ամենայն եռանդով ձրիաբար վարում է այդ պաշտօնը։—«Ընդուն դաշնակը լարել չէք տալիս, նա խանդավառ է։—«Ո՛, պարոն հառաչեց մայրապետը. Հասկացայ, որ չուէին մի քանի դրուշ այդպիսի ծախքերի համար։

Երբ դադարեց, Ո՛, ինչ տնուր զգացմունքով կերպին խեղճ որբերը, նկատեց ֆրանսիացին, շերտի իրանց որբութիւնը զգալ կը տայ ինտուիտով։—«Ո՛, հայոց երգերը ընդհանրապէս տիրապետել են, ստեղծի, աշխատելով սքողել այդ կերպ թշուառների դրութեան ծանրութիւնը։—«Ի՛նչ է անուշո՞ւ հարցրեց ընկերակիցս մի եօթը տարեկան մանուկին։ Մանուկը պատասխանեց։—«Իսկ ծնողացդ անունը չես յիշում, եղաւ կրկին հարց. մանուկը մնաց չուարված, ի՛նչ էք կարծում. ի՛նչ սիրալիր պատահեց. պատրաստարան մայրապետը իսկոյն հասկանալով մանուկի սրտին զիպող օրհասական հարցի ազդեցութիւնը, ասեց մեղմութեամբ. «աղջիկս, միթէ չը գիտես, հապա ո՞րի համար երգեցիր հիմայ։» Երևաց, որ դրուշագուծ մայրապետը շատ անգամ նկատելով ծնողաց պակասութեան մեղադրութիւնը փոքրիկ երեխաների մէջ, հաւատացրել է, որ նրանց մօր և հօր անունը Հայաստան է. վասնորոյ մայրապետի փափակ ակնարկութիւնը իսկոյն յիշեցրեց անմեղ հրեշտակին իր տալիք պատասխանը, որով իսկոյն ասեց, «մայրիկին անունը Հայաստան է։—«Ի՛նչ է պատասխանում այս հրաշալի մանուկը հարցրեց ընկերակիցս. ճշմարիտ ասեմ, այս անակնկալ բանը այնպէս սրտին զիպաւ, որ մի վայրկեան յուզմունքից բերանս մնաց փակ։ Ասեցի յետոյ լսածս ֆրանսիացուն, որը մնաց հիացած և անմիջապէս յիշատակարանը հանելով նկատողութիւն արեց ձեռքի ջղային ցնցումով։—«Է՛հ, կարծեմ որ հերթ է ասեցի, աշխատելով չուսով աղատվել այս սրաւնային տեսարան։

Վանի համար այլ և այլ նպատակներով հաւաքված գումարից, որ կար «Մշակի» խմբագրութեան մէջ, 500 ռ. ուղարկեցինք յօգուտ Վանի մէջ հիմնվող կենտրոնական վարժարանի։

Երէկ մեր աշխատակից պ. Բաֆֆի հասաւ թիֆլիս, վերադառնալով Ղարաբաղի և Պարսկաստանի մէջ իր արած ճանապարհորդութիւնից։

ԱՐՏԱԲԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՌՍՏՐՈ-ՈՒՆԿԱՐԻԱ

Ֆրանց - Յովսէփ կայսրը աւստրիական պատգամաւորութիւնը ընդունելով, նրա ողջոյններին հետեւել խօսքերով պատասխանեց։

«Պատգամաւորութեան վերջին սեսիայի ժամանակից, Բերլինի դաշնագրութեան մի քանի կէտերը իրագործելու ժամանակ ծագած դժուարութիւնները բարեյաջող կերպով հեռացրած են և եւրօպական խաղաղութիւնը հաստատված է։ Մենք այդ հետեւեալով ամենից առաջ պարտական ենք եւրօպական պետութիւններին փոխադարձ անկեղծ զործակցութեանը, որոնք ցանկացած բարեկարգել զործերի դրութիւնը Արեւելքում Այդ համաձայնութեան պաշտպանութիւնը իմ կառավարութեան գլխաւոր նպատակն էր, և մի և նոյն ժամանակ դա մի գրաւական էր մեր կայսրութեան ունեցած լաւ յարաբերութիւններին օտար պետութիւններին հետ։ Պատգամաւորութեան մէջ մտցրած կառավարութեան առաջարկութիւնները համապատասխանում են զործերի այդ ուրախի դրութեանը։ Ձեռնարկան միջնորդութիւնը դիմում է ձեր աստաձեռնութեանը միայն այնքան, որքան դա անհրաժեշտ է սկսած զործեր վերջացնելու և մեր պաշտպանողական օգնութիւնը յաջողութեամբ լրացնելու համար։ Բանտայի և Հէրցեգովինայի վարչութիւնները այս անգամ ևս չեն դիմում պետութեան ֆինանսական միջոցներին իմ կառավարութեան շարունակվող ջանքերը՝ ապահովել այդ երկրներում կարգը և հանա-

գատութիւնը, քաջայերեւ նրանց մտաւոր և նիւթական զարգացումը արգէն լաւ հետեւեալներ ունեցան։ Համոզված լինելով, որ դուք, ինչպէս և ձեր նախորդները, կը գործ դնէք ձեր բոլոր իմաստութիւնը և հայրենասիրութիւնը ձեզ վրա դրված ծանր խնդիրները վճռելու համար, ցանկանում եմ ձեզ աջողութիւն ձեր աշխատանքների մէջ և բոլոր սրտից ողջունում եմ ձեզ։ Այդ ճառի խաղաղասիրական ոգին ամենալաւ տպագրութիւնը դործեց։

Վիեննայի կարինէալ հրատարակեց «Կար. միր Գիրքը» մէկ առանձին յաւելուածով։ «Կարմիր Գիրքը» պարունակում է իր մէջ 539 հեռագիրներ, որոնք վերաբերվում են 1880 թւի հոկտեմբերի 2-ի և 1881 թւի ապրիլի 30-ի մէջ եղած ժամանակամիջոցին։ Գիրքը երկու մասերից է բաղկացած. առաջին մասը վերաբերվում է չէրնօգորիական սահմանի հարցի վճռելուն, իսկ երկրորդը, յոյն-թիւրքական վեճի հարցին։ Հրատարակված դոկումենտներից ինչպէս երևում է, Անգլիան աշխատում էր զգիւ եւրօպային թիւրքիային հակառակ քաղաքականութեան մէջ, բայց բարձր Հէյմլիք բոլոր ուժով ընդդիմադրում էր այդ բանին։ Այլ կարիւնեւորներ քաղաքականութիւնը նոյնպէս խաղաղասէր էր։ Գերմանիայի և Աւստրիայի մէջ կատարեալ համաձայնութիւն էր տիրապետում։ Ֆրանսիան առաջինն էր, որ յայտնեց Յունաստանին, թէ Բերլինի կոնֆերանսայի վճիռները պարտաւորեցուցին չին եւրօպայի համար։ Այդ յայտնութեան շնորհիւ համաձայնութիւնը կարելի եղաւ կայացնել։ 1880 թւի նոյեմբերի 16-ից ուղարկված հեռագրում բարձր Հայմլիք յանձնեց աւստրիական հաւատարմատարին լօնդօնում, ասելու Վալդստեյնի, որ Աւստրիան, իր կողմից, ցանկանում է պահպանել եւրօպական համաձայնութիւնը, բայց այդ նպատակին հասնելու համար Անգլիայի առաջարկած ստիպողական միջոցները չեն կարող ամրացնել այդ համաձայնութիւնը, որի միակ նպատակն է հեռացնել ամեն տե-

տար եկեղեցի շինելուց աւելի բան կը շինէ, եթէ իրանց ունեցածների գոնէ մի մասը կտակէին այնպիսի մի գործին, որով ոչ միայն իրենց կանխաձայնէին, այլ ևս հարկաւոր անմեղ հոգիք զերութիւնէն անուրբ փրկելով մայրը կը շինէին, այն էլ այնպիսի մայրեր, որոնցից միայն այս երկու երեք տարվայ մէջ տասը հոգի ամուսնութեան են գնացել այն նուիրական երկիր, որին փոքրագոյն հասակից նոքա իրանց մայր են ճանաչում. տասը հոգի գնացած են ամուսնութեան Հայաստան, ուր նոքա շարունակում են նոյն միսթնարական պաշտօնը կատարել, որի մէջ դատարարական է նոյնա արժանութիւն մայրապետ Սրբուհի Գալֆայանէ. իսկ թէ ինչ եղանակով կարող են կատարել ցանկացողներ իրանց կտակը, այդ մասին օրհնված ցանկութիւն ունեցող կարող է անմիջական յարաբերութեան մտենել Ներսէս պատրիարքի հետ։

Հետեւել նամակով կը գրեմ պատրիարքի հետ ունեցած տեսակցութիւնս յիշեալ թղթակցի հետ և ունեցած հետաքրքիր խօսակցութիւններս, իսկ առ այժմ ուրախութեամբ կը շտապեմ ծանուցանել ձեր ընթերցողաց այն լուրը, որ ստացվեցաւ այս վայրկեանիս եւրօպական թղթատարով։ այն է, որ լորդ Գրանվիլ նոր շրջաբերական է ուղարկել եւրօպական կարինէաներին, յայտարարելով որ մօտերս նրանց ուղարկութիւնը պիտի հրաւիրէ հայկական հարցի վրա, նոյնպէս այն միջոցների, որ պէտք է գործ դնել Հայաստանի քրիստոնեայ և իսլամ ժողովրդից վիճակը բարելոցելու համար։ Լորդ Գրանվիլ յարել է թէ այս անգամ վերջնական պայման է լուրջ կերպով պէտք է դրադին տեղութիւնները այս գործով. УСТАМИ НХЪ ДА МЕДУ ПИТЕ...

Գրիգոր Նիկողոսեան

